

МІСЦЕ МЕТОДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СТРУКТУРІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

С.В. Горчинський, кандидат педагогічних наук

У статті розглядаються місце методичної діяльності в структурі педагогічної викладача вищого навчального закладу, розкриваються різні підходи та погляди на дану педагогічну категорію. Педагогічну діяльність автор умовно розділяє на такі складові: навчальна діяльність, методична діяльність, наукова діяльність, організаційна, виховна та громадська діяльність. На думку автора, методична діяльність представляє собою самостійний вид професійно-педагогічної діяльності, який передбачає загальні теоретичні основи виконання, єдиною структурою цього виду професійної діяльності педагога, загальні основні процедури виконання методичних розробок.

Педагогічна діяльність, методична діяльність, викладач вищого навчального закладу.

Постановка проблеми. Сучасний період розвитку українського суспільства, що знаходиться на етапі реформування всіх сфер його життєдіяльності, висуває підвищені вимоги до людини, до її особистих та професійних якостей. Забезпечення цієї мети багато в чому залежить від можливості людини реалізувати свій внутрішній потенціал у діяльності, адекватно до потреб її індивідуальних здібностей. Видом такої діяльності для педагогічної галузі може виступати методична діяльність педагога (викладача). Методична діяльність займає один з основних напрямів особистісно-професійного становлення педагога в освітніх закладах різного рівня.

Спочатку визначимо, хто з широкого кола педагогічних працівників відноситься до викладачів вищих навчальних закладів. За законом України Про вищу освіту [3], учасниками начально-виховного процесу виступають:

- педагогічні і науково-педагогічні працівники;
- особи, які навчаються у вищих навчальних закладах;
- працівники вищих навчальних закладів (категорійні спеціалісти, старші лаборанти, завідувачі навчальними лабораторіями, методисти та інші).

З вищеперерахованих трьох категорій тільки педагогічні і науково-педагогічні працівники відносяться до викладачів ВНЗ. З них педагогічними працівниками є особи, які за основним місцем роботи у вищих навчальних закладах першого і другого рівнів акредитації професійно займаються педагогічною діяльністю, а науково-педагогічними працівниками є особи, які за основним місцем роботи у вищих навчальних закладах третього і четвертого рівнів акредитації професійно займаються педагогічною діяльністю у поєднанні з науковою та науково-технічною діяльністю.

Отже, для педагогічних та науково-педагогічних працівників, яких ми узагальнено можемо називати викладачами, основною є педагогічна діяльність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проаналізуємо сутність поняття педагогічна діяльність викладача.

В.С. Безрукова, зазначає, що педагогічна діяльність це діяльність з виховання та навчання людей, яка заснована на спеціальній професійній підготовці педагога, що відповідає нормам та правилам його особистої поведінки в процесі цієї діяльності. Продуктом педагогічної діяльності є більш досконала, морально вихована та розвинена людина [0, с. 569-570].

На думку, С.М. Вишнякової, педагогічна діяльність це діяльність, що здійснюється спеціально підготовленими професіоналами в освітніх установах для досягнення результатів, передбачених однією або декількома навчальними програмами, а також іншими завданнями освіти та її соціальними цілями (економічними, політичними, етичними, естетичними) [2].

На думку, Л.П. Крившенко, що педагогічна діяльність – різновид професійної діяльності, яка спрямована на передачу соціокультурного досвіду за допомогою навчання та виховання [4].

М.В. Гамезо, зазначає, що педагогічна діяльність являє собою особливий вид суспільно-корисної діяльності дорослих людей, свідомо спрямованої на підготовку підростаючого покоління до самостійної діяльності у відповідності з економічними, політичними, моральними та естетичними цілями [9].

Виклад основного матеріалу. Узагальнюючі аналіз поняття педагогічна діяльність та враховуючі компоненти даного суспільного явища:

- суб'єкти педагогічної діяльності (суспільство, група, педагог);
- функції педагогічної діяльності (навчання, виховання, управління, розвиток та психологічна підготовка);
- компоненти педагогічної діяльності (проектувальний, організаційний, пізнавальний, комунікативний та дослідницький);
- об'єкти педагогічної діяльності (група, особистість (дитини, учня, студента, аспіранта тощо));
- види професійно-педагогічної діяльності (начальна, методична, наукова, організаційна, виховна) представимо схематично педагогічно діяльність як суспільне явище на рис. 1.

Проаналізуємо напрями та особливості педагогічної діяльності викладача ВНЗ та яке місце й роль в ній займає методична діяльність.

На думку В.Л. Ортинського [7] науково-педагогічний працівник вищого навчального закладу свою педагогічну діяльність здійснює у напрямках: навчальної, методичної, науково-дослідницької та виховної діяльності. Методична діяльність передбачає підготовку навчального процесу, його забезпечення та удосконалення. До неї належить:

- підготовка до лекційних, лабораторних, практичних, семінарських занять, навчальної практики;

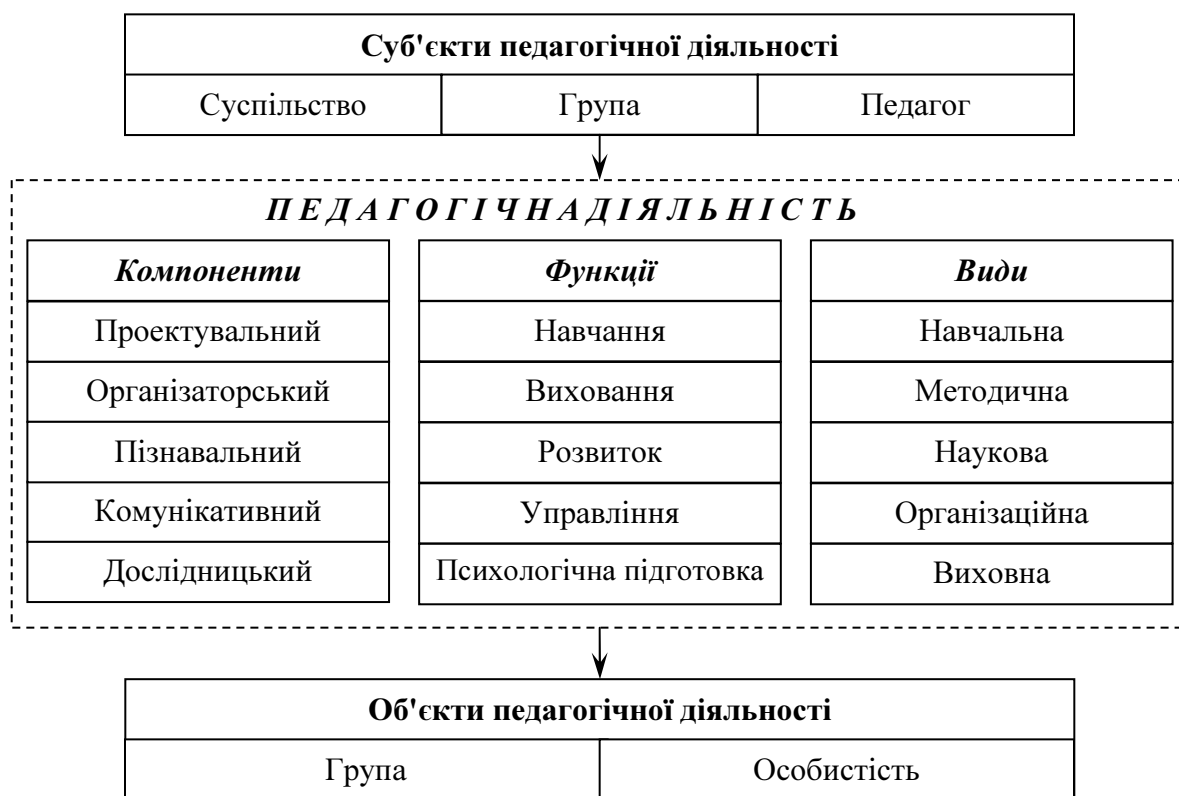


Рис. 1. Узагальнена структура педагогічної діяльності як суспільного явища

– розроблення і підготовка до видання конспектів лекцій, збірників вправ і задач, лабораторних практикумів, методичних матеріалів з курсових і дипломних робіт;

– поточна робота щодо підвищення педагогічної кваліфікації (читання методичної і навчальної, науково-методичної літератури);

– вивчення передового досвіду з наданням звітності і рецензування конспектів лекцій, збірників задач і лабораторних практикумів;

– складання методичних розробок, завдань, екзаменаційних білетів, тематики курсових робіт;

– розроблення графіків самостійної роботи студентів тощо.

Т.І. Туркот [11] зазначає, що основними напрямками діяльності викладача вищого навчального закладу є: навчальна, науково-методична, науково-дослідна, виховна та дорадча. Так, науково-методична діяльність пов'язана з підготовкою навчального процесу, його забезпеченням і удосконаленням. Усі коротко охарактеризовані функції викладача мають виявлятися у єдності.

На думку, Л.Д. Столяренко [10] зміст діяльності викладача включає виконання декількох функцій: навчальної, виховної, організаторської та дослідницької. На думку автора вони проявляються в єдності, хоча у багатьох викладачів одна функція може домінувати над іншою (приблизно 40 % викладачів від їх загальної кількості орієнтовані на навчальну діяльність; близько 20 % – тяжіють до дослідницької діяльності; приблизно

но 33 % – владо поєднують навчальну та дослідницьку діяльність).

В.М. Нагаєв, розглядаючи роль кафедри в управлінні навчальним процесом, діяльності викладачів кафедри поділяє на [5, с. 50-51]:

- навчальну роботу (лекції, практичні заняття, курсові і дипломні роботи, керівництво самостійною роботою студентів та ін.);

- навчально-методичну роботу (підготовка робочих програм, методичне забезпечення навчального процесу);

- наукову роботу (дослідження, експерименти, підготовка наукових видань, виступів на наукових конференціях);

- виховну і громадську роботу (робота кураторів, участь у громадському житті кафедри і факультету та ін.).

Більш докладніше навчально-методична робота на кафедрі включає:

- комплексне методичне забезпечення всіх дисциплін кафедри: підготовка програм, навчальних посібників, практикумів, методичних посібників, що передбачають найбільш ефективне використання сучасних форм і методів навчання;

- розробку комплексних кваліфікаційних робіт і завдань за профільючими дисциплінами кафедри;

- підготовку методичних матеріалів до самостійної роботи студентів;

- розробку і видання методичних рекомендацій з виконання курсових, дипломних і випускних робіт для студентів і магістрантів;

- підбір місць практики для студентів відповідно профілю майбутньої роботи;

- співробітництво з іншими навчальними закладами;

- вивчення, узагальнення і впровадження в навчальний процес прогресивних форм навчання;

- участь викладачів кафедри в методичних конференціях.

В.С. Безрукова, поділяє педагогічну діяльність на такі види: навчальна, виховна, організаторська, освітянська, дослідницька, управлінська. При виконанні конкретних функцій (при занятті посади) ці види педагогічної діяльності можуть переплітатися, поєднуватися, синтезуватися [0, с. 569].

У наказі МОН України № 384 від 29.03.2012 року (із змінами, внесеними згідно з Наказом МОН № 683 від 05.06.2013) "Про затвердження форм документів з підготовки кадрів у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації" [6] приведені форми документів для вищих навчальних закладів. Для нас представляє інтерес форма № Н-4.04 "Індивідуальний план роботи викладача та її облік", у даному плані робота викладача поділяється на: навчальну, методичну, наукову та організаційну роботу.

У примітках до даної форми зазначено, що вищими навчальними закладами можуть вноситися зміни до форми та змістового наповнення «Індивідуального плану роботи викладача та її обліку» залежно від специфіки та профілю вищого навчального закладу.

Таким чином, узагальнивши вищезазначені дослідження визначимо, що педагогічна діяльність викладача вищого навчального закладу складається з п'яти складових:

- навчальна діяльність;
- методична діяльність;
- наукова діяльність;
- організаційна;
- виховна;
- громадська діяльність.

Проаналізуємо сутність методичної діяльності викладача.

На думку, Л.Г. Семушиної та Н.Г. Ярошенко [8], методична діяльність – це один із основних обов'язків викладача, який спрямована на розробку і вдосконалення методики викладання дисципліни. Її результатом є створення комплексів задач і завдань з предмета, дидактичних матеріалів, навчально-наочних посібників, які використовуються на навчальних заняттях.

На нашу думку, найбільш вдало сутність методичної діяльності викладача сформулювала Н.Е. Ерганова. Вона зазначає, що під методичною діяльністю слід розуміти самостійний вид професійної діяльності педагога з проектування, розробки та конструювання, дослідженню засобів навчання, що дозволяють здійснювати регуляцію навчальної та навчальної діяльності з окремого предмету або циклу навчальних дисциплін [12].

Висновки. Таким чином, проаналізувавши різні погляди науковців на методичну діяльність ми узагальнимо їх погляди на декілька напрямів:

1. Методична діяльність зводиться до методичної роботи, яка пов'язаної з самоосвітою педагога, роботою з дидактичними засобами, підвищенням кваліфікації в предметній галузі.

2. Це діяльність, яка пов'язана з навчанням конкретного предмета. В цьому випадку автори не розглядають специфіку методичної та навчальної діяльності педагога, а терміни "методична діяльність", "навчальна діяльність" використовуються як синоніми.

3. Методична діяльність представляє собою сукупність відносно самостійних умінь з чітко вираженою специфікою у структурі професійно-педагогічної діяльності.

4. Методична діяльність представляє собою самостійний вид професійно-педагогічної діяльності, який передбачає загальні теоретичні основи виконання, єдиною структурою цього виду професійної діяльності педагога, загальні основні процедури виконання методичних розробок.

Перспективи подальших досліджень. Досліджуючи педагогічне явище «методична діяльність», потрібно теоретично проаналізувати сутність та зміст методичної діяльності на всіх рівнях вищого навчального закладу: викладач, кафедра, факультет, інститут та ректорат. Крім того, недостатньо висвітлена проблема методичної підготовки майбутніх викладачів вищих навчальних закладів та вже працюючих молодих викладачів.

Список літератури

1. Безрукова, В.С. Основы духовной культуры (энциклопедический словарь педагога) / В.С. Безрукова. – Екатеринбург, 2000. – 937 с.
2. Вишнякова С.М. Профессиональное образование. Словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика / С.М. Вишнякова. – М. НМЦ СПО, 1999. – 538 с.
3. Закон України Про вищу освіту від 17 січня 2002 року № 2984-III; остання редакція від 01 січня 2014 року [Електронний ресурс]: Законодавство України / Управління комп'ютеризованих систем Апарату Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2984-14>.
4. Крившенко Л.П. Педагогика: учебник / Л.П. Крившенко, М.Е. Вайндорф-Сысоева и др.; Под ред. Л.П.Крившенко. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2004. – 432 с.
5. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі: навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 232 с.
6. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України Про затвердження форм документів з підготовки кадрів у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації від 29 березня 2012 року № 384; остання редакція від 16 липня 2013 року [Електронний ресурс]: Законодавство України / Управління комп'ютеризованих систем Апарату Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0711-12>.
7. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. Л. Ортинський – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
8. Семушина Л.Г. Содержание и технологии обучения в средних специальных учебных заведениях: учеб. пособие для преп. учреждений сред. проф. образования / Л.Г. Семушина, Н.Г. Ярошенко. – М.: Мастерство, 2001. – 272 с.
9. Словарь-справочник по возрастной и педагогической психологии / Под ред. М.В. Гамезо. – Москва: Педагогическое общество России, 2001. – 127 с.
10. Столяренко Л.Д. Педагогическая психология. Серия "Учебники и учебные пособия". – 2-е изд., перераб. и доп. / Л.Д. Столяренко. – Ростов н/Д: "Феникс", 2003. – 544 с.
11. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи: навч. посібник / Т.І. Туркот. – К.: Кондор, 2011. – 628 с.
12. Эрганова Н.Е. Методика профессионального обучения: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Н. Е. Эрганова. – М.: Издательский центр «Академия», 2007. – 160 с.

В статье рассматриваются место методической деятельности в структуре педагогической преподавателя высшего учебного заведения, раскрываются различные подходы и взгляды на эту педагогическую категорию. Педагогическую деятельность автор условно разделяет на следующие составляющие: учебная деятельность, методическая деятельность, научная деятельность, организационная, воспитательная и общественная деятельность. По мнению автора, методическая деятельность представляет собой самостоятельный вид профессионально-педагогической деятельности, который предусматривает общие теоретические основы выполнения, единую структуру этого вида профессиональной деятельности педагога, общие основные процедуры выполнения методических разработок.

Педагогическая деятельность, методическая деятельность, преподаватель высшего учебного заведения.